

POSTANOWIENIE

Dnia 14 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania M. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem W. Sp. z o.o. w W.
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 września 2022 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 27 lipca 2021 r., sygn. akt III AUa 68/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz M. K. kwotę 4.050 zł
(cztery tysiące pięćdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 27 lipca 2021 r. – na skutek apelacji odwołującej się M. K. od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z dnia 3 listopada 2020 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie z dnia 28 czerwca 2018 r. - zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że ustalił, iż podstawę wymiaru składek odwołującej się z tytułu wykonywania umowy zlecenia na rzecz płatnika składek W. Spółka z o.o. w W. (dalej płatnik składek) na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i

wypadkowe oraz na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe od dnia 1 grudnia 2017 r. stanowi kwota 9.037,92 zł brutto.

W rozpoznawanej sprawie Sądy *meriti* przyjęły, że organ rentowy nie kwestionował wykonywania przez odwołującą się pracy na rzecz płatnika składek, a jedynie wysokość wynagrodzenia ustalonego w umowie zlecenia z dnia 1 grudnia 2017 r. Zdaniem Sądu Okręgowego materiał dowodowy pozwalał na stwierdzenie, że odwołująca się od grudnia 2017 r. wykonywała te same czynności, które uprzednio wykonywane były w ramach umów o dzieło oraz umowy zlecenia. Decyzja o zawarciu umowy zlecenia z wynagrodzeniem w kwocie 7.000 zł netto nie była więc podyktowana żadnym realnym powodem związanym z działalnością płatnika składek. Odwołująca się podpisując umowę zlecenia z dnia 1 grudnia 2017 r. wiedziała, że jest w ciąży, co miało pierwszorzędne znaczenie dla dokonania zmian w umowie. Wobec tego ustalenie tak wysokiego wynagrodzenia było podyktowane chęcią uzyskania wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego, bowiem odwołująca się była osobą współdecydującą w całości wraz z drugim współnikiem - prywatnie jej partnerem, z którym była w ciąży - o losach Spółki i decyzja o dokonaniu zmian w umowie wyszła z ich inicjatywy. Ponadto wysokość ustalonego w umowie zlecenia wynagrodzenia przewyższała możliwości finansowe płatnika składek. Tym samym ustaleniu tak wysokiego wynagrodzenia w pozornej umowie zlecenia, która pozorowała umowę o dzieło, przyświecało jedynie uzyskanie przez odwołującą się odpowiednio wysokich świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny dokonując odmiennej oceny prawnej, zwrócił uwagę, że przedmiotem zaskarżonej decyzji było jedynie określenie podstawy wymiaru składek dla odwołującej się z tytułu wykonywania umowy zlecenia na rzecz płatnika składek od dnia 1 grudnia 2017 r. Organ rentowy wydając zaskarżoną decyzję nie kwestionował podlegania odwołującej się ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia. W tej sytuacji przyjęcie, że umowa zlecenia była pozorna prowadziłoby do odpadnięcia podstawy ubezpieczeniowej. Po przeprowadzeniu uzupełniającego postępowania dowodowego Sąd Apelacyjny wskazał, że dokonana przez Sąd pierwszej instancji ocena dotycząca wysokości wynagrodzenia należnego odwołującej się z tytułu umowy zlecenia nie jest oceną

właściwą, uwzględniającą wszystkie konieczne aspekty. Odwołująca się nie kryła bowiem tego, że powodem podjęcia przez nią decyzji o zawarciu umowy zlecenia z podwyższoną podstawą wymiaru składek było powzięcie informacji o zajściu w ciążę. Przed datą zawarcia umowy zlecenia była ona związana z płatnikiem składek nie tylko umową zlecenia, ale również umową o dzieło, na podstawie której otrzymywała wynagrodzenie w kwotach od 1.800 zł do 6.593 zł miesięcznie. Po uzyskaniu informacji o ciąży zdecydowała, że jej dotychczasowa praca będzie wykonywana w ramach jednej umowy, tj. umowy zlecenia z dnia 1 grudnia 2017 r., zaś wynagrodzenie przewidziane w tej umowie nie odbiegało rażąco od sumy wynagrodzeń z tytułu wykonywania wcześniej umowy zlecenia i umowy o dzieło. Wobec powyższego Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżona decyzja kształtująca dla odwołującej się podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na poziomie kwoty 200 zł brutto miesięcznie, a na ubezpieczenie zdrowotne na poziomie kwoty 172,58 zł brutto miesięcznie narusza zasadę swobody kontraktowej, a na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych nie da się obronić przez odwołanie się do art. 58 § 1 i § 2 k.c.

Organ rentowy w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009) w związku z art. 58 § 1 i § 2 k.c., polegające na uwzględnieniu podstaw wymiaru składek ustalonych postanowieniami umowy zlecenia, które jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego były nieważne.

Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy powołał się na istnienie potrzeby wykładni art. 58 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 353¹ k.c. spowodowane istotnymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądów dotyczącymi wykładni tych przepisów. Zdaniem organu rentowego konieczne jest określenie czy podwyższenie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na krótko przed pewnym zajściem zdarzenia uzasadniającego długotrwałą wypłatę świadczeń z

tego ubezpieczenia stanowi jedynie przejaw przezorności życiowej i jest w pełni akceptowalne, czy też może stanowić naruszenie zasad współżycia społecznego. Konieczne jest też doprecyzowanie czy wzorzec godnego, właściwego wynagrodzenia jest możliwy do zastosowania w każdym przypadku, gdy oceniana jest zgodność zapisów konkretnej umowy z zasadami współżycia społecznego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od skarżącego na jej rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance wymienionej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. występowaniu w sprawie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Stosownie do utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne

wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyrażnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 31/18, LEX nr 2508113; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). Powołanie się na tę przyczynę kasacyjną zakłada więc nie tylko wskazanie przepisu prawa i stwierdzenie, że - w ocenie skarżącego - wywołuje on wątpliwości. Konieczne jest również wykazanie, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706), a w szczególności przytoczenie i poddanie analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319). Ponadto nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2020 r., II PK 36/19, LEX nr 3034647; z dnia 12 maja 2020 r., I UK 128/19, LEX nr 3026475; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Mając powyższe na względzie stwierdzić trzeba, że skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanej we wniosku przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Po pierwsze, zauważyć trzeba, że o potrzebie wykładni przepisu nie świadczy odmienna ocena prawna ustalonego w sprawie stanu faktycznego dokonana przez Sądy orzekające w sprawie. Po drugie, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, zgodnie z którym alimentacyjny charakter świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz zasada solidaryzmu ubezpieczonych, na której oparty jest system ubezpieczeń społecznych, wymagają, żeby płaca - stanowiąca podstawę wymiaru składki - nie była ustalana ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej i zapewniającej godziwe utrzymanie oraz żeby rażąco nie przewyższała wkładu pracy, a w konsekwencji, żeby składka nie przekładała się na świadczenie w kwocie nienależnej. Oznacza to, że nadmiernemu uprzywilejowaniu płacowemu pracownika, które w prawie pracy mieściłoby się w ramach art. 353¹ k.c. w prawie ubezpieczeń społecznych można już przypisać - w okolicznościach konkretnego wypadku - zamiar nadużycia świadczeń z tego ubezpieczenia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338 oraz wyrok z dnia 1 czerwca 2017 r., I UK 253/16, LEX nr 2342187).

W szczególności odnosi się to do wysokości świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, które nie są pochodną wkładu finansowego pracownika w system ubezpieczenia chorobowego, ale rekompensują wynagrodzenie za pracę utracone przez pracownika wskutek niezdolności do pracy z powodu choroby (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2015 r., I UK 223/14, OSNP 2017 nr 1, poz. 9 oraz z dnia 4 marca 2021 r., II USKP 24/21, LEX nr 3158137). W tej sprawie skarżący, jednakże nie tylko nie podnosi zarzutów obrazy prawa procesowego, ale jak sam wskazuje w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, odwołując się z uwagi na doświadczenie, umiejętności i wykształcenie może osiągać wynagrodzenie w wysokości zbliżonej lub nawet wyższej niż zakwestionowana w zaskarżonej decyzji. Skoro w skardze kasacyjnej zabrakło proceduralnych zarzutów kasacyjnych, to wiążące dla Sądu Najwyższego są ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji, do których odniesiono subsumcję powołanych przez skarżącego przepisów prawa materialnego formułując konkluzję,

że wynagrodzenie przewidziane w umowie zlecenia jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego było nieważne. Nie można zaś pod pretekstem potrzeby wykładni przepisów prawa zmierzać do podważenia ustaleń faktycznych, stanowiących podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia. Ponadto utrwalony w orzecznictwie jest pogląd, że rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty autora skargi skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2020 r., I UK 340/19, LEX nr 3077083). Podkreślić też należy, że dążenie kobiety ciężarnej do uzyskania ochrony ubezpieczeniowej - bez ustalenia wynagrodzenia za pracę na nadmiernie rażąco wysokim poziomie - (co zgodnie z ustaleniami w niniejszej sprawie, dokonany po przeprowadzeniu przez Sąd Apelacyjny uzupełniającego postępowania dowodowego, nie miało miejsca) jest zachowaniem rozsądnym i uzasadnionym, zarówno z osobistego, jak i społecznego punktu widzenia (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., III USKP 82/21, LEX nr 3275201). Między innymi dlatego kobietom ciężarnym przysługuje ochrona przed odmową zatrudnienia z powodu ciąży, a odmowa nawiązania stosunku pracy podyktowana taką przyczyną jest traktowana jako dyskryminacja ze względu na płeć (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 maja 2004 r., II UK 365/03, Monitor Prawniczy 2006 nr 5, s. 260; z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235; z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28; z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 191; z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192; OSP 2007 nr 4, poz. 41, z glosą S. Samola; z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 251; PiZS 2007 nr 5, s. 35, z glosą A. Jędynastej; OSP 2007 nr 6, poz. 74, z glosą U. Jackowiak; z dnia 11 stycznia 2006 r., II UK 51/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 366; 10 lutego 2006 r., I UK 186/05, LEX nr 272575; z dnia 14 lutego 2006 r., III UK 150/05, LEX nr 272551; z dnia 2 sierpnia 2006 r., I UK 61/06, LEX nr 1001285; oraz z dnia 9 lutego 2012 r., I UK 265/11, LEX nr 1169836; w doktrynie - patrz: D. Dzienisiuk: Wpływ ubezpieczonych na prawo do świadczeń z tytułu

rodzicielstwa, PiP 2013 nr 8, s. 36; K. Ślęzak: Aksjologiczne podstawy prawa ubezpieczeń społecznych ze szczególnym uwzględnieniem solidarności i sprawiedliwości (w:) Aksjologiczne podstawy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, pod red. M. Skąpskiego i K. Ślęzaka, Poznań 2014, s. 245; K. Gadomska: Analiza pozorności zatrudnienia kobiet w ciąży. Przesłanki oceniane przez sądy, Kortowski Przegląd Prawniczy 2015 nr 4, s. 90; K. Ślęzak: Kontrola przez ZUS ważności umów o pracę stanowiących tytuł do ubezpieczenia społecznego - wybrane zagadnienia, PiZS 2017 nr 2, s. 29).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania skargi, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[as]